ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
ЕТНОГЕОПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Вид дисципліни (за компонентом ОП): вибіркова
Освітньо-професійні програма:
Середня освіта (географія)
Спеціальність: 014 Середня освіта (географія)
Галузь знань: 01 Освіта
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Форма навчання: скорочена, заочна
Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаними освітньо-професійними програмами: географічний
Мова навчання: українська
Розробник: доцент кафедри географії України та регіоналістики, д.геогр.н., доцент Костащук Іван Іванович

Профайл викладача:
http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[1594][caf_pers_id]=95&commands[1594]=item
Контактний телефон: (0372) 58-48-47
E-mail: i.kostaschuk@chnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle: https://moodle.chnu.edu.ua/mod/forum/view.php?id=110375

Консультації:

Вид консультацій	День проведення	Час проведення
Очні консультації	вівторок	13.00-14.00
Онлайн-консультації	вівторок	14.00-15.00
Очні консультації (за попередньою домовленістю)	понеділок	До 13.00
	вівторок	15.00-16.00
	середа	До 13.00
	четвер	До 13.00
	п’ятниця	Не проводяться

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни):

Курс етногеополітики України покликаний сформувати у свідомості студентів наукові уявлення про просторову організацію політичного життя суспільства і територіальне співвідношення політичних сил на різних ієрархічних рівнях. Знання з політичної географії сприяють розвитку світогляду майбутніх кваліфікованих фахівців з міжнародних відносин.

Зміст навчальної дисципліни охоплює широке коло питань, серед яких найважливішими є: об'єкт, предмет і методи етногеополітичної географії, сутність геополітики; історія розвитку політико-географічних та геополітичних ідей, головні сучасні концепції; геополітичного положення держави, її територія та кордони; особливості адміністративно-територіального поділу України; основні положення електоральної географії та її вплив на геополітичну ситуацію; географія військово-політичних конфліктів в окремих регіонах світу та їх вплив на місце України в світі. Окремим завданням є вивчення сучасного геополітичного положення України, особливостей політико-географічної ситуації в державі та її регіонах, головних геополітичних та політико-географічних концепцій розвитку України.

2. Мета навчальної дисципліни:

Сформувати у студентів систематизовані знання і розуміння: 1) формування етногеополітичного устрою України та його впливу на перебіг внутрішніх та зовнішніх суспільних процесів; 2) особливостей етногеополітичних міждержавних відносин в регіонах України; 3) територіального розподілу геополітичних інституцій (організацій, партій, систем управління тощо); 4) історичних та сучасних тенденцій в формування електоральної думки населення України та відображеннях етнічних та геополітичних аспектів; 5) сучасних геополітичних проблем та можливих шляхів їх подолання.

3. Завдання курсу:

✓ розкрити студентам зміст курсу "Етногеополітика України" як окремої суспільно-географічної науки;

✓ ознайомити студентів з етногеополітичною ситуацією України, основними її показниками, з методикою досліджень і його характеристик, політико-культурним потенціалом населення;

✓ навчити студентів розуміти та розрізняти основні політико-електоральні та геополітичні особливості регіонів України, а також давати їх оцінку;

✓ розвинути у студентів уміння давати оцінку електоральній поведінці населення в різних регіонах України та визначати її вплив на різні суспільно-географічні процеси, в тому числі й економічні;

✓ показати значення етногеополітики як у наукових дослідженнях, так і в суспільних відносинах населення в Україні.

4. Пререквізити: Географія населення та розселення, вступ до регіоналістики

5. Результати навчання:

знати:

- структуру предмету, відмінні риси науки від інших галузей знань та місце її серед них, історію розвитку теоретико-методологічних та наукових поглядів етногеополітики;
- особливості формування та сучасного перебігу політичних процесів, їх класифікації, впливу на суспільний та економічний розвиток регіонів України;
- різні види та підходи до класифікації геополітичних систем;
- способи і засоби вирішення етногеополітичних проблем у різних регіонах Україні; розуміти важливість регіонального підходу до вивчення політико-географічних проблем та пошуку шляхів їх вирішення;
- зміст, фактори, види і принципи політико-суспільної діяльності населення світу;
- роль урбанізації та глобалізації у формуванні геополітичного розвитку регіонів України; геополітичні проблеми України, шляхи їх вирішення.

вміти:

- аналізувати політико-географічне положення України та вплив етнічних особливостей на неї;
- визначати особливості державних кордонів України та відносини з країнами-сусідами першого порядку;
- характеризувати форми правління та державного устрою України;
- аналізувати політико-географічну ситуацію в Україні та окремих регіонах.

Для якісного опанування навчальної дисципліни необхідна ефективна самостійна робота студентів – постійна систематична робота з різноманітними джерелами інформації: енциклопедіями, довідниками, статистичними збірками, науковими монографіями та статтями, картами, атласами, науково-популярною літературою тощо.

6. Опис навчальної дисципліни

6.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни: **Політична географія та геополітика України**												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						**Вид підсумкового контролю**
			кредитів	годин	Змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	IV	8	5	150	2	30	45	-	-	75	-	іспит
Заочна (середня освіта (географія)	IV	8	5	150	2	8	8	-	-	134	-	іспит

6.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ЕТНОГЕОПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ДИСЦИПЛІНА**											
Тема 1. Вступ до курсу «Етногеополітика України». Історія розвитку геополітичної думки в Україні	14	2	2	-	-	10	16	1	-	-	-	15
Тема 2. Структура та географічні виміри етнонаціональної сфери	18	4	4	-	-	10	18	1	2	-	-	15
Тема 3. Державно-територіальний устрій України та його формування	18	4	4	-	-	10	23	2	1	-	-	20
Тема 4. Геополітичні функції етногеографічного чинника в Україні	22	4	4	-	-	14	18	1	2	-	-	15
Тема 5. Підсумкове заняття	12	2	-	-	-	10	9	-	-	-	-	9
Разом за ЗМ1	84	16	14	-	-	54	84	5	5	-	-	74

	ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2 ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ВИМІР											
Тема 6. Роль етногеографічного чинника у формуванні політичного простору України	11	2	4	-	-	5	15	1	-	-	-	14
Тема 7. Геоетнополітичні виміри державної території України	12	2	5	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Тема 8. Географія етнополітичної активності населення України	19	4	8	-	-	7	17	1	1	-	-	14
Тема 9. Державна етногеополітика України	17	4	8	-	-	5	18	1	2	-	-	12
Тема 10. Підсумкове заняття	7	2	-	-	-	5	10	-	-	-	-	10
Разом за ЗМ 2	66	14	25	-	-	27	66	3	3	-	-	60
Усього годин	150	30	39	-	-	81	150	8	8	-	-	134

6.2.1. Теми практичних занять

№	Тема практичної роботи
1	Історія розвитку геополітичної думки в Україні
2	Етнічний склад населення та його вплив на формування території України
3	Адміністративно-територіальний устрій України: формування та сучасний стан
4	Етнодемографічний розвиток регіонів України (в контексті суспільно-політичних відносин)
5	Електоральні відміни регіонів України (на прикладі різних виборчих процесів) та вплив на них етнічної структури населення
6	Геополітика як окрема суспільно-географічна наука
7	Розвиток геополітичних концепцій та доктрин в Україні та їх регіональний аспект
8	Місце України в глобальному геополітичному просторі
9	Геополітична ситуація в Україні

6.2.2. Тематика індивідуальних завдань

1. Виникнення і розвиток геополітики як науки.
2. Геополітика як суспільно-географічна наукова дисципліна.
3. Політико-географічні та геополітичні погляди Ф. Ратцеля.
4. Геополітична концепція Х. Маккіндера.
5. Післявоєнна політична географія: провідні концепції.
6. Провідні концепції «нової» політичної географії.
7. Сучасні напрями політико-географічних досліджень.
8. Концепція “зіткнення цивілізацій” С. Хантінгтона.
9. Геополітична модель Євразії З. Бжезінського.

10. Формування політичної карти світу в новий час.
11. Розвиток політичної карти світу в ХХ ст.
12. Самопроголошені держави на політичній карті світу.
13. Політична географія Світового океану.
14. Державні території у Світовому океані.
15. Державні кордони. Класифікації державних кордонів.
16. Географія монархій у сучасному світі.
17. Республіки в сучасному світі.
18. Географія федерацій у сучасному світі.
19. Автономії в країнах світу.
20. Типи місцевого управління та самоврядування у країнах світу.
21. Партійні системи в країнах світу.
22. Воєнно-політичні конфлікти у Європі та Азії.
23. Воєнно-політичні конфлікти в Африці та Латинській Америці.
24. Державні кордони України.
25. Історичний розвиток території України в середньовіччі.
26. Геополітичний розвиток території України в ХХ ст.
27. Державний устрій України.
28. Географія політичних партій і рухів в Україні.
29. Політико-географічні та геополітичні концепції в українській науці.

6.2.3. Самостійна робота

1. Розвиток політико-географічних ідей у XVI-XVIII ст.
2. Розвиток політико-географічних ідей у XIX ст.
3. Політико-географічні погляди Ф. Ратцеля.
4. Політико-географічні ідеї Р. Челлєна.
5. Політико-географічні погляди А. Мехена.
6. Політико-географічні погляди Х. Маккіндера.
7. Політико-географічні погляди Н. Спікмена.
8. Політико-географічні ідеї К. Хаусхофера і нацистська геополітика.
9. Головні напрями досліджень у політичній географії після Другої світової війни.
10. Мондіалізм. Неомондіалізм.
11. “Нова” політична географія: основні концепції.
12. Сучасні напрями дослідження в геополітиці.
13. Геополітична концепція С. Хантінгтона.
14. Геополітичні ідеї З. Бжезінського.
15. Політична геопросторова організація світу.
16. Багатополярна модель сучасного світу, її ознаками.
17. Типи територій у світі за правовим режимом.
18. Географія територій з особливим правовим режимом.

7. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю. Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота, лабораторна робота) відповідь студента. Формою підсумкового контролю є екзамен (іспит).

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль знань студента. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та

інших видів занять, самостійної роботи і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі.

Засоби оцінювання. Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є: контрольні модульні роботи з використанням стандартизованих тестів та вправ на логічне мислення; проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.); розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни. Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів студент набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку чи екзамену).

Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю. Кількість балів за змістовний модуль дорівнює сумі балів, отриманих за навчальні елементи даного модуля. Максимальна кількість балів складає: за 1 модуль – 30; 2 модуль – 30 балів.

Студент, який набрав протягом нормативного терміну вивчення дисципліни 60 балів та виконав навантаження за всіма кредитами, має можливість не складати іспит і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку або складати іспит з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною. Якщо студент набрав менше 30 балів, він не допускається до складання іспиту.

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну, з якої складається екзамен, виводиться із суми балів поточного контролю за модулями (до 60 балів) та модуля-контролю (екзамену чи заліку) – до 40 балів. Якщо студент за власною ініціативою чи бажанням, крім обов'язкових видів контролю (60 балів), виконує додаткові види роботи – ІНДЗ (фіксовані виступи, реферати, статті, участь в олімпіадах, наукових конференціях тощо), може отримати додатково 20 балів, які також підсумовуються до підсумкової оцінки.

Відповідно до вимог Болонської угоди проводиться місцева (національна) шкала визначення оцінок і шкала ECTS. Для їх порівняння використовується така таблиця:

Рейтингова оцінка з дисципліни	***Оцінювання в системі ECTS***	***Оцінка за національною шкалою***	***Залік за національною шкалою***
90-100	A	5 (відмінно)	Зараховано
80-89	B	4 (добре)	
70-79	C	4 (добре)	
60-69	D	3 (задовільно)	
50-59	E	3 (задовільно)	

35-49	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	Не зараховано
1-34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	

Для здійснення контролю знань студентів викладач заповнює журнал, де вказуються оцінки за кожний навчальний елемент. Журнал зберігається у викладача. За модулями заповнюються відомості рубіжного контролю, які подаються і зберігаються на кафедрі.

Розподіл балів, які отримують студенти за кожен елемент

Поточне оцінювання (*аудиторна (лекційний матеріал і практичні роботи) та самостійна робота*)										Кількість балів (екзамен)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					40	100
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10		
5	10	7	8	-	7	8	8	7	-		

8. Рекомендована література

8.1. Базова (основна)

1. Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. – К.: МАУП, 2004. – 296 с.

2. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник. / А. Г. Гольцов – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.

3. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навчальний посібник. / М. С. Дністрянський – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344

4. Дністрянський М.С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методологія, практики. Монографія. Львів, 2006.

5. Колосов В.А. Геополитика и политическая география: учеб. для студ. вузов. / В.А. Колосов, Н.С. Мироненко– 2-е изд., испр. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 479 с.

6. Політична географія і геополітика: Навч. Посібник / Б.П. Яценко, В.І. Стафійчук, Ю.С. Брайчевський та ін.; за ред. Б.П. Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.

7. Сюткін С.І. Політична географія : навчальний посібник / С.І. Сюткін; Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка. – Суми : ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2017. – 120 с.

8. Трохимчук С.В. Політична географія світу: Навч. посіб. / С.В. Трохимчук, О.В. Федунь– 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.

9. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. — К.: МАУП, 2002. – 488 с.

8.2. Допоміжна

1. Арон Р. Мир і війна між націями. – К.: Юніверс, 2000. - 688 с.

2. Бобик В. М. Політологія для політика і громадянина. - Н:.: МАУП, 2003. - 425 с.

3. Бруз В. С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів – К.: Либідь, 1995. – 111с.

4. Гаєвський Б. А. Сучасна українська політологія: Навч. Посіб. – К.: МАУП, 1999. – 268 с.

5. Головаха Є. Політична замученість населення: поінформованість, активність, компетентність // Політологічні читання. – 1992. - № 2. – С. 18-27.

6. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник / Дністрянський М. С. – Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 232 с.

7. Заставний Ф.Д. Географія України: у 2-х книгах / Заставний Ф.Д. – Львів, Світ, 1994. – 472 с.

8. Кухта В. А. З історії української політичної думки: Навч. Посіб. – К.: Ґенеза, 1994. – 364 с.

9. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. – Х.: Торнадо, 2001. – 352 с.

10. Оксамитна С., Макєєв С. Соціологічний ракурс політичної географії України // Політичний портрет України: Бюлетень дослідно-навчального центру «Демократичні ініціативи». – 1995. - № 11. – С. 3-6

11. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії / Микола Данилович Пістун. – К.: Вища школа. 1996. – 231 с.

12. Рябов С. Г. Політичні вибори. К.: Тандем, 1996. – 96 с

13. Соціально-економічна географія України: навч., посібник / за ред. проф. Шаблія О.І. / вид. друге, перепоб., і доп., - Львів: Світ, 2000. – 680 с.

14. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.

15. Трохімчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. Посіб. – 2-ге вид. перероб. І доповн.- К.: Знання, 2007. – 422 с.

16. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навч. Посіб. – К.:, 1998. – 124.

17. Цимбалистий Б. Політична культура українців //Сучасність. – 1994. - № 3. – С. 94-105

18. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії / Олег Іванович Шаблій. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 744 с.

19. Armstrong J. A. Nationalism in the Former Soviet Empire // Problems of Communism - 1992. - Vol. 41, January - April. - P. 121-133.

20. Bremmer G. The Po1itics of Ethnicity: Russians in the New Ukraine // Europe - Asia Studies. - 1994. - Vol. 46, № 2. - P. 261-283.

21. Wilson A., Bilous A. Po1itical Parties in Ukraine // Europe - Asia Studios. - 1993. - Vol. 45, № 4. - P. 693-703.

9. Інформаційні ресурси

1. Державна служба статистики України http://www.ukrstat.gov.ua
2. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України імені М.В. Птухи http://www.idss.org.ua
3. Організація Об'єднаних Націй (ООН) http://www.un.org/en/index.html
4. Представництво ООН в Україні http://www.un.org.ua/ua/
5. Програма ООН-жінки http://www.unwomen.org/en
6. Статистична комісія ООН http://unstats.un.org/unsd/defau lt.htm
7. Європейська асоціація з вивчення населення http://www.eaps.nl/
8. Євростат http://ec.europa.eu/eurostat

10. Статистичні матеріали, звіти

1. Демографічний щорічник ООН http://unstats.un.org/unsd/demo graphic/products/dyb/dyb2.htm

2. Звіт про світовий розвиток http://www.hdr.undp.org/en
3. Світова книга фактів https://www.cia.gov/library/pu blications/resources/the-worldfactbook/index.html
4. Результати Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р. http://www.ukrcensus.gov
5. Банк даних про населення України http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp
6. Цетральна виборча комісія України https://www.cvk.gov.ua